

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.9.69](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.69)

УДК 338

*Я. В. Леонов,
к. е. н., доц., доцент кафедри менеджмент фізичної культури,
Харківська державна академія фізичної культури
ORCID ID: 0000-0001-8837-5744*

СПОРТИВНА ПОЛІТИКА ТА КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

*Ya. Leonov
PhD in Economics, Associate Professor,
Kharkiv State Academy of Physical Culture*

SPORTS POLICY AND CLUSTER MODEL OF SPORTS INDUSTRY DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті розглянуто, що умови формування та впровадження кластерного підходу до організації економіки дозволять насамперед запровадити практики запобігання «провалів» ринку, негативних циклічних впливів та несподіваних змін. Тобто не тільки знизити ризики кризових тенденцій на економіку, але і створити умови для забезпечення оптимального та ефективного розвитку організацій. Держави-лідери відповідно до вимог нової економічної ситуації, стимулюють створення інноваційно-організаційних форм об'єднання організацій, з метою концентрації ресурсів, забезпечення умов розробки і впровадження проривних технологій (інновацій), організації залучення інвестицій, комунікації, координації задач і ресурсів з урахуванням власних сил та можливостей у процесі своєчасного прийняття рішень. Визначено, признакам сучасної моделі організації економіки є підтримка процесів кластеризації, які посилюють взаємодію між владою, наукою, громадськістю та бізнесом, активізують залучення малих та середніх організацій, підвищують їх конкурентоспроможність, що становиться базовим елементом у національних стратегіях розвитку. Досліджено, що в Україні особливістю розвитку кластерів як об'єктів інноваційної природи є те що вони орієнтовані на традиційні галузі та сектори економіки (промисловість, будівництво, сільське господарство та ін.) у той час, коли держави-лідери пріоритетом вважають розвиток високотехнологічних інноваційних кластерів у сферах машинобудування, біотехнології, електроніки, енергетики, спорту та фізичної активності. Доведено, що державна спортивна політика та розвиток спортивної індустрії повинні орієнтуватись на здоров'я людини, а саме на профілактику захворювань, в основі якої знаходиться підвищення фізичної активності населення. Тому формування спортивної політики пов'язано з прискоренням реалізації глобальної, національної стратегії з фізичної активності та здоров'я, відповідних заходів щодо пропаганди позитивного ефекту від підвищення рівня фізичної активності населення. Формування та реалізація гнучкої політики кластеризації позитивно вплине на розвиток спортивної індустрії (виробників спортивних товарів, інвентарю, обладнання та ін.), зважаючи на заданий рівень децентралізації управлінських функцій. Отже необхідно формування сучасної спортивної

політики та впровадження кластерної моделі розвитку організацій спортивної індустрії, в основі якої повинна бути ідеологія здорової людини та процвітаючого суспільства.

The article considers that the conditions for the formation and implementation of a cluster approach to the organization of the economy will allow first of all to introduce practices to prevent "market failures", negative cyclical effects and unexpected changes. That is, not only to reduce the risks of crisis trends in the economy, but also to create conditions for optimal and effective development of organizations. Leading states, in accordance with the requirements of the new economic situation, stimulate the creation of innovative and organizational forms of association of organizations, in order to concentrate resources, provide conditions for development and implementation of breakthrough technologies (innovations), organization of investment, communication, coordination of tasks and resources forces and capabilities in the process of timely decision-making.

Certainly, the features of the modern model of economic organization are the support of clustering processes that strengthen the interaction between government, science, public and business, increase the involvement of small and medium organizations, increase their competitiveness, which becomes a basic element in national development strategies.

It is investigated that in Ukraine the peculiarity of cluster development as objects of innovative nature is that they are focused on traditional industries and sectors of the economy (industry, construction, agriculture, etc.) at a time when leading countries consider the development of high-tech innovation clusters a priority. in the fields of mechanical engineering, biotechnology, electronics, energy, sports and physical activity.

It is proved that the state sports policy and the development of the sports industry should focus on human health, namely on the prevention of diseases, which is based on increasing physical activity. Therefore, the formation of sports policy is associated with accelerating the implementation of global, national strategies for physical activity and health, appropriate measures to promote the positive effects of increasing the level of physical activity. The formation and implementation of a flexible clustering policy will positively affect the development of the sports industry (manufacturers of sporting goods, inventory, equipment, etc.), given the given level of decentralization of management functions. Therefore, it is necessary to form a modern sports policy and implement a cluster model of development of sports industry organizations, which should be based on the ideology of a healthy person and a prosperous society.

Ключові слова: *спортивна індустрія; організації спортивної індустрії; органи державного управління; кластер; кластерна модель; спортивна політика; фізична активність.*

Key words: *sports industry; sports industry organizations; public administration bodies; cluster; cluster model; sports policy; physical activity.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Збалансована модель економічного розвитку є вимогою стійкого довгострокового розвитку, яка стимулює держави до будівництва ефективної організації економічної політики, впровадження механізмів адаптації до глобальних викликів та швидкісних динамічних змін, мотивації організацій (підприємств) до міжнародної конкуренції, стимуляції у пошуку перспективних ринків та розвитку внутрішніх факторів підвищення ділової активності.

Держави-лідери, використовуючи свої конкурентні переваги, впроваджують інноваційні управлінські підходи до розвитку, забезпечують умови щодо структурної перебудови та модернізації економіки і на цій основі відбувається підвищення конкурентоспроможності організацій. Розвиток економіки 4.0 спонукає держави формувати відповідний організаційний уклад, який своїми властивостями більш стійкий до соціально-економічних катаклізмів, криз і одночасно забезпечує умови інтенсивного інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності організацій у довгостроковій перспективі. Признакам сучасної моделі організації економіки є підтримка процесів кластеризації, які посилюють взаємодію між владою, наукою, громадськістю та бізнесу, активізують залучення малих та середніх організацій, підвищують їх конкурентоспроможність, що становиться базовим елементом у національних стратегіях розвитку [1, 2].

Формування та впровадження кластерного підходу до організації економіки дозволить насамперед запровадити практики запобігання «провалів» ринку, негативних циклічних впливів та несподіваних змін. Тобто не тільки знизити ризики кризових тенденцій на економіку, але і створити умови для забезпечення оптимального та ефективного розвитку організацій.

Держави-лідери відповідно до вимог нової економічної ситуації, стимулюють створення інноваційно-організаційних форм об'єднання організацій, з метою концентрації ресурсів, забезпечення умов розробки і впровадження проривних технологій (інновацій), організації залучення інвестицій, комунікації, координації задач і ресурсів з урахуванням власних сил та можливостей у процесі своєчасного прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень. У світовій та вітчизняній економічній науці в останній час поширюється кластерний підхід до оптимізації та ефективності економічних систем різних рівнів, обґрунтовуються напрямки регіональної кластерної політики та розвиток промислових, сільськогосподарських, туристичних кластерів (Портер М., Дацій О., Кизим М., Крайник О., Чужиков В. та ін.). Однак формування спортивної політики та застосування кластерної моделі розвитку організацій спортивної індустрії потребує додаткових досліджень.

Мета статті. Обґрунтувати умови формування актуальної спортивної політики та впровадження кластерної моделі розвитку спортивної індустрії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Глобальні зміни в економічному просторі порушують рівновагу, що склалася на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищують ризики та невизначеність, які відбуваються у кон'юнктурних коливаннях, що негативно в цілому впливає на розвиток національної економіки.

Традиційні підходи організації економіки сконцентровані в основному на регулюванні змін та повільному стимулюванні розвитку, що не відповідає сучасним вимогам. Тому є потреба у формуванні такої моделі організації економіки, яка б забезпечувала підвищення ділової активності, стимулювала впровадження ефективних бізнес-моделей, удосконалювала бізнес-процеси, забезпечувала зміцнення взаємозв'язків внутрішніх суб'єктів економіки та створювала умови подальшого інтенсивного розвитку.

З метою прискорення інноваційного розвитку держави-лідери формують кластерну модель розвитку економіки, яка дозволяє підвищити конкурентоспроможність національної економіки, посилити її інноваційну складову та взаємодію влади, науки, бізнесу і громадськості. Вплив кластеризації на безпеку інноваційного розвитку реалізується через забезпечення умов для зниження загроз та формування сприятливого марко-, мезо-, мікросередовища національної/регіональної економіки.

В Україні створено та функціонують 40 індустріальних парків (з яких 31 наявний у реєстрі індустріальних (промислових) парків), 26 наукових парків, 16 технопарків, 24 центри інновацій і технологічного трансферу, 22 інноваційних центри, 38 центрів комерціалізації, 24 інноваційних бізнес-інкубаторів, інвестиційно-технологічний кластер, 30 кластерів, інноваційно-виробничі об'єднання, стартап-школи, інкубаційні програми, центри інтелектуальної власності, венчурні та інноваційні фонди, центри науково-технічної та інноваційної діяльності [3]. Але в цілому за останні десятиліття активність інноваційної діяльності знижується, що свідчить про неефективну модель організації економіки. Сучасні реалії вимагають від учасників процесу достатнього розуміння, що таке кластер, як він сприяє оптимізації, підвищенню ефективності діяльності організацій.

Для реалізації завдань кластеризації слід спиратися на інформацію щодо стану кластерного розвитку регіонів, а також готовності суб'єктів господарювання до функціонування в умовах узгодженого партнерства й водночас конкуренції з іншими суб'єктами, які не є учасниками кластеру.

В Україні особливість розвитку кластерів як об'єктів інноваційної природи в основному орієнтовані на традиційні галузі промисловості (будівництво, агропромисловість, металургія та ін.) у той час, коли держави-лідери пріоритетом вважають розвиток високотехнологічних інноваційних кластерів у сферах машинобудування, біотехнології, електроніки, енергетики, спорту та фізичної активності.

Аналіз українського законодавства не дає відповіді на питання, що таке кластер, кластеризація, незважаючи на активне використання цих понять в ІТ-сфері, енергетиці, машинобудуванні та інших секторах економіки.

Кластери як об'єкти інноваційної інфраструктури згадуються у понад 100 нормативно-правових актах, у яких визначення сутності поняття «кластер» здійснюється по-різному (поняття «кластер» вживається без жодної дефініції чи роз'яснень) [4]. Прикладом неефективності діючого законодавства в сфері інновацій та кластеризації є нормативно-правові акти, які передбачають створення об'єктів інноваційної інфраструктури. Окрім кластерів, пропонується створення та розвиток технопарків, технополісів та інших інноваційно-організаційних форм. Технопарки до останнього часу в Україні є єдиною інноваційною структурою, підтриманою законодавством. Вони повинні стати зразком для зміцнення інноваційної інфраструктури, отримувати конкретні заходи з підтримки інноваційного бізнесу, сприяти розвитку малого і середнього підприємництва та забезпечувати конкурентоспроможність високотехнологічних галузей економіки.

Відсутність законодавчої підтримки процесів кластеризації і відповідної державної політики не дозволяє забезпечувати системний підхід до розвитку спортивної індустрії та організацію взаємодії різних рівнів виконавчої влади при реалізації кластерних проектів і підтримки кластерних ініціатив.

Сучасна спортивна політика багатьох розвинених держав світу побудована на розумінні того, що спорт - це галузь людської діяльності, яка цікавить громадян і має величезний потенціал для їх об'єднання, незалежно від віку чи соціального походження. При цьому більшість людей займаються спортивно-оздоровчою діяльністю

в аматорських структурах. Розвиток професійного спорту набуває все більшого значення і в рівній мірі сприяє соціальній ролі спорту. На додаток до поліпшення здоров'я громадян спорт має освітній вимір і виконує соціальну, культурну та рекреаційну функцію.

Спорт є динамічним і швидко зростаючим сектором з недооціненим макроекономічним впливом та може сприяти створенню робочих місць. Він може служити інструментом для місцевого і регіонального розвитку, міського відродження або розвитку сільських районів. Спорт має синергію з туризмом і може стимулювати модернізацію спортивної інфраструктури, появу нових партнерств для фінансування спортивних та розважальних закладів. Потенціал спортивного руху, що сприяє зміцненню фізичної активності, часто залишається недостатньо використовуваним і потребує додаткових розробок.

Спортивна індустрія здійснює важливий внесок в економічну та соціальну згуртованість і більш інтегровані суспільства. Всі мешканці країни повинні мати доступ до спортивної інфраструктури [5]. Тому необхідно враховувати конкретні потреби всіх груп населення та особливу роль, яку спорт може грати для молоді, людей з обмеженими можливостями.

Однак спорт стикається з новими загрозами і викликами, що виникають в суспільстві: комерційний тиск, експлуатація молодих спортсменів, допінг, расизм, насильство, корупція та «відмивання грошей».

Так, допінг є загрозою для спорту в усьому світі, що підриває принцип відкритої і чесної конкуренції. Це фактор, який знижує мотивацію в спорті в цілому і ставить професіонала під необґрунтований тиск. Це серйозно впливає на образ спорту і створює серйозну загрозу для здоров'я окремих людей. Корупція, «відмивання грошей» та інші форми фінансових злочинів зачіпають спорт на місцевому, національному та міжнародному рівнях. З огляду на високий ступінь інтернаціоналізації спорту, корупція в спортивному секторі часто має транскордонні аспекти.

Державна спортивна політика та розвиток спортивної індустрії повинні орієнтуватись на здоров'я людини, а саме на профілактику захворювань, в основі якої знаходиться підвищення фізичної активності населення. Тому формування спортивної політики пов'язано з прискоренням реалізації глобальної, національної стратегії з фізичної активності та здоров'я, відповідних заходів щодо пропаганди позитивного ефекту від підвищення рівня фізичної активності населення.

Таким чином, державна спортивна політика повинна включати наступні положення:

1. Прийняття і застосування керівних принципів з фізичної активності для зміцнення здоров'я.
2. Розгляд питання про заснування міжгалузевого комітету для забезпечення стратегічного керівництва і координації.
3. Формування відповідних партнерських зв'язків і залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи органи державного управління, наукові організації, громадянське суспільство і суб'єктів економічної діяльності до активної взаємодії, спрямованої на підвищення фізичної активності серед осіб всіх вікових категорій.
4. Розробки у співпраці з відповідними секторами заходів політики, які сприятимуть підвищенню фізичної активності в повсякденному житті, в тому числі за рахунок «активних засобів пересування», активного відпочинку, дозвілля і спорту, таких як:
  - міське планування та транспортна політика на національному та регіональному рівнях, спрямованих на підвищення доступності, прийнятності та безпеки пішої ходи і їзди на велосипеді, створення відповідної інфраструктури;
  - підвищення обсягів і якості програм фізичного виховання в освітніх установах (від навчальних закладів для дітей молодшого віку до закладів вищої освіти), включаючи забезпечення можливості ведення фізичної активності до, під час і після офіційних годин занять;
  - здійснення програм по підтримці та сприянню реалізації ініціатив під гаслом «Фізична активність протягом життя», адресованих всім віковим категоріям населення;
  - створення та збереження антропогенного і природного середовища, що сприяє фізичної активності в школах, вищих навчальних закладах, на підприємствах, в лікарнях, в місцях проживання людей, з особливим наголосом на створення інфраструктури для активних засобів пересування (наприклад, для пішої ходи і їзди на велосипеді), активного відпочинку та ігор і занять спортом.
5. Ведення ефективної громадської кампанії в засобах масової інформації, соціальних мережах і на рівні громад та проведення кампанії соціальної реклами з метою інформування населення про користь фізичної активності, створення стимулів до фізичної активності і пропаганди здорової поведінки. Для досягнення максимальної ефективності та охоплення ці кампанії повинні проводитися спільно з допоміжними заходами, спрямованими на різні групи населення та організованими в конкретних місцях і установах.
6. Сприяння оцінці заходів, спрямованих на підвищення фізичної активності, для збору фактичних даних про ефективність і рентабельність вжитих заходів.
7. Збільшення бюджетних асигнувань відповідно до національних пріоритетів і з урахуванням національних умов.
8. Пошук шляхів і способів забезпечення належних, передбачуваних і стійких ресурсів по внутрішнім, двостороннім, регіональним та багатостороннім каналах, включаючи традиційні та добровільні новаторські механізми фінансування.
9. Залучення інвестицій на національному і міжнародному рівнях, зміцнення наукового потенціалу та подальшого стимулювання впровадження інновацій в спортивну індустрію.

Для організаційного забезпечення, спрямованого на профілактику захворювань, за рахунок підвищення фізичної активності населення, необхідне здійснення актуальної спортивної політики розвитку суспільства. Оскільки кластеризація є потужним каталізатором інноваційного розвитку, тому важливим питанням підтримки економічної діяльності організацій спортивної індустрії в Україні залишається державна політика забезпечення ділової активності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На глобальному рівні існує розуміння того, що людина може бути здоровою тільки при наявності регулярної фізичної активності. Варто прийняти це як незаперечний факт і донести його до свідомості кожної людини як істину. Дана задача вирішується на державному рівні за рахунок формування ефективної спортивної політики та створення інноваційно-інвестиційних умов прискореного розвитку спортивної індустрії. Формування та реалізація гнучкої політики кластеризації позитивно вплине на розвиток спортивної індустрії (виробників спортивних товарів, інвентарю, обладнання та ін.), зважаючи на заданий рівень децентралізації управлінських функцій та роль у цьому процесі територіальних органів управління. Отже необхідно формування сучасної спортивної політики та впровадження кластерної моделі розвитку спортивної індустрії, в основі якої повинна бути ідеологія здорової людини та процвітаючого суспільства. Безсумнівно, саме здорова людина є основою сильної, конкурентоспроможної та процвітаючої країни.

Список використаної літератури.

1. White Paper on Sport, “Database European Union Law”, URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1389190214279&uri=CELEX:52007DC0391> (дата звернення 15.07.2019).
2. Europe 2020 strategy, “Database European Commission”, – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en#thestrategysetouttargetsinthe5followingfields (дата звернення 02.08.2019).
3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 20.07. 2019).
4. Верховна Рада України [URL://zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення 20.07. 2019).
5. Global Health Observatory data repository, “Database World Health Organization”, URL: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A893?lang=en> (дата звернення 11.07.2019).

References.

1. White Paper on Sport, “Database European Union Law”, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1389190214279&uri=CELEX:52007DC0391> (Accessed 15 Jul. 2019).
2. Europe 2020 strategy, “Database European Commission”, available at: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en#thestrategysetouttargetsinthe5followingfields (Accessed 02 Aug. 2019).
3. *Stratehiia rozvytku sfery innovatsijnoi diial'nosti na period do 2030 roku* [Strategy for the development of innovation for the period up to 2030] available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 20 Jul. 2019).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 20 Jul. 2019).
5. Global Health Observatory data repository, “Database World Health Organization”, available at: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.A893?lang=en> (Accessed 11 Jul. 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2020 р.